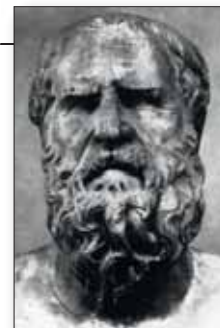

Mirosław Skarżyński¹
Katedra Logistyki Uniwersytetu Gdańskiego

Heraklit z Efezu (fot. Internet)

Heraklit z Efezu — „logos”

Źródłostów terminu logistyka, według W. Tatarkiewicza, Heraklit używał już na przełomie VI i V w. p. n. e. Jednakże naukowcy nie są zgodni, czy stosowane przez niego pojęcie traktowane jako sztuka rozumnego myślenia oraz używany synonim logistyki jako synonim logiki matematycznej zostały przeniesione bezpośrednio do nauk o zarządzaniu. Z tych powodów uznano, że lepszym rozwiązaniem jest zapożyczenie terminu logistyka z terminologii wojskowej². Mimo to, warto poznać interpretację niektórych sentencji Heraklita³.

Heraklit urodził się w mieście Jonii, Efezie. Żył w latach około 544 – 484 r. p. n. e. Pochodził z arystokratycznej rodziny, jednak zrezygnował ze swoich godności na rzecz brata, a sam usunął się z życia publicznego. Pełen niechęci do ludzi, zamieszkał w górach, gdzie żywił się roślinami. Zapadł na puchlinę wodną i szukając pomocy powrócił do Efezu. Miejscowych medyków pytał „czy umieją przekształcić ulewę w suszę”, niestety go nie rozumieli, więc zagrzebał się w łajnie, gdyż myślał, że jego ciepło go uzdrowi. Kuracja okazała się nieskuteczna – Heraklit zmarł⁴.

Źródłowy sens słowa logos (λογος) związany jest z funkcją „dystrybucyjno – racjonalną”. „Wszystkie te czynności – są przeciwieństwem ‘racjonalne’, bo odbywają się zgodnie z pewnym planem: jeśli bowiem ktoś do jednej rzeczy dokłada drugą z zamiarem zgromadzenia w określonym miejscu całej kolekcji, a następnie dokonuje jej przeglądu, to znaczy przeliczenia, rejestracji poszczególnych elementów, usiłując w ten sposób wyróżnić, oddzielić i wyodrębnić jeden lub kilka przedmiotów spośród innych, czyli dokonać umotywowanego wyboru z pominięciem pozostałych części

zbioru – to przecież ów akt ‘wyróżnienia’ staje się zasadny wskutek dystrybucyjnej wartości rdzenia λεγ-. Zarówno więc ‘syncretyczna’ czynność gromadzenia elementów, jak i ‘analityczna’ procedura rozumnej ich selekcji, polegająca na wyróżnieniu tylko nielicznych części z całego zbioru – kryją w sobie podwójną wartość czasownika λέγειν, a tym samym rzutują także na ambiwalencję pochodnego odeń słowa λογος⁵.

Jednocząca oraz dystrybucyjna, czyli „dzieląca” funkcja logosu pojawia się w całej swej pełni w filozofii Heraklita. Logos jest najważniejszym w niej pojęciem. Słowo to występuje u Heraklita jedenaście razy w różnych fragmentach jego dzieła, to jest:

1. Logosu, który jest, ludzie nigdy nie potrafią zrozumieć, ani przedtem, zanim go usłyszą, ani usłyszawszy go po raz pierwszy. I choć wszystkie rzeczy stają się według tego Logosu, to przypominają oni niedoświadczonych, gdy doświadczają słów i czynów takich, które ja objaśniam, dzieląc każdą rzecz zgodnie z naturą i pokazując, w jaki sposób jest. Przed innymi zaś ludźmi ukrywa się to, co czynią po przebudzeniu, tak jak zapominają, co czynią we śnie.
2. Chociaż powszechny jest Logos, to wielu żyje jakby miało własny pomysłunek.
3. Przemiany ognia: wprawdzie morze, z morza zaś jedna połowa ziemią, a połowa wiatrem palącym. <Ziemia> roztapia się w morze, do miary tego samego logosu, jaki przedtem był, zanim stało się ziemią.
4. W Priene urodził się Bias, syn Teutameasa, którego Logos jest większy niż u innych.
5. Idąc, granic duszy byś nie odkrył, każdą przemierzając drogę: tak głęboki ma Logos.

6. Nie mnie wysłuchawszy, lecz Logosu, mądrze jest zgodzić się, że jedno jest wszystkim.
7. Spierają się z Logosem, z którym stale najbardziej się łączą, i rzeczy, które na co dzień napotykają, wydają im się obce.
8. Głupi człowiek wobec każdego Logosu lubi być przerażony.
9. Z tych, których logosów wysłuchałem, nikt nie dochodzi do tego, aby poznać, że mądre jest oddzielone od wszystkiego.
10. Dusza ma Logos samego siebie powiększający.

Jednoznacznie nie da się określić logosu Heraklita. Świadomie wykorzystywana przez niego polisemia tego pojęcia nie pozwala przekładać go na język polski, co powyżej można ustalić zakres znaczeń logosu. Na podstawie interpretacji fragmentów dzieła Heraklita można ustalić następujące znaczenia logosu:

- inteligencja, rozum, rozumowanie, poznanie, myśl, myślenie, mądrość
- miara jakościowa oraz ilościowa, proporcja, kalkulacja
- słowo, mowa, wykład
- sława, uznanie, wartość
- jedność, powszechność
- zbieranie, gromadzenie
- racjonalność⁶.

W sensie etymologicznym termin logistyka wywodzi się z języka greckiego na co wskazuje znaczenie między innymi słowa logos. Jednak oprócz rozpatrzenia podstawowych jego znaczeń podanych w literaturze przedmiotu należy rozszerzyć zakres analizy logosu o interpretację na przykład wybranych fragmentów dzieła filozoficznego Heraklita. Pozwoli to lepiej zrozumieć pochodzenie słowa logistyka.

¹ Dr hab. M. Skarżyński jest pracownikiem Instytutu Zarządzania Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego w Kaliszu (przyp. red.).

² J. Witkowski (red.), *Logistyka w zarządzaniu przedsiębiorstwem*, AE, Wrocław 2002, s. 11, [w:] B. Tundys, *Logistyka miejska. Koncepcje, systemy, rozwiązania*, Difin, Warszawa 2008, s. 83.

³ „Już od dzieciństwa wzbudzał powszechny podziw. Jako młodzieniec mówił, że nic nie wie, ale że gdy dojrzeje, będzie wiedział wszystko. Nie słuchał niczyich wykładów, ale mówił, że siebie samego badał i że wszystkiego nauczył się od siebie”. A. Ticholaz, *Zachęta do Heraklita*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2005, s. 13.

⁴ <http://www.edukator.pl/portal-edukacyjny/heraklit-z-efezu/3751.html>; <http://heraklitzezeu.webpark.pl/zycie.htm>

⁵ K. Narecki, *Logos we wczesnej myśli greckiej*, KUL, Lublin 1999, s. 19, [w:] K. Mrówka, *Heraklit. Fragmenty: nowy przekład i komentarz*, Scholar, Warszawa 2004, s. 23.

⁶ K. Mrówka, *Heraklit...*, s. 19, 23, 33-35, 118, 121, 133, 144-145, 157, 159, 209-210, 242-243, 297, 314-315; A. Czerniawski, *Zdania. Heraklit z Efezu*, Wyd. Słowo/obraz terytoria, Gdańsk 2005, s. 26.